63 CAHİT SITKI TARANCI ÖMRÜMDE SÜKÛT

Cahit Sıtkı Tarancı

Ömrümde Sükût

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI 63
ŞİİR DİZİSİ 1

Birinci Basım
Sühulet Kütüphanesi (1933)

İkinci Basım
Kasım 1968

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Telf. 17 74 03 - 12 50 67
Yenişehir, Ankara

CAHİT SITKI TARANCI

ÖMRÜMDE SÜKÛT

BİLGİ YAYINEVİ

Bilgi Basımevi - Ankara, 1968

İÇİNDEKİLER

Ömrümde Sükût 9
Ömrümde Sükût 11
Odamda Sükût 12
Zaman Bir Kuşak Gibi 13

Maziyi Yâda Daldığım Zaman 15
Maziyi Yâda Daldığım Zaman 17

Yatak 21
Yatak 23
Uykusuzluk 24
Uyku 26

Aynalar 27
Aynalar 29
Bir Lâhza 30
Dar Kalıp 31
Bir Kapı Açıp Gitsem 32

Bir Yaz Günü 33
Bir Yaz Günü 35
Rüyamız 37
Yağmur ve Ben 39
Kar ve Hatıralar 40

Gece Bir Neticedir 41
Gece Bir Neticedir 43
Bilmecelerle Kal 45
Gece Bahçelerinde 46

Güneşe Âşık Çocuk 47
Güneşe Âşık Çocuk 49
Kuşlar ve Gemiler 50
Uzak Bir İklimde 52

Sanat ve Edebiyat (Peyami Safa) 55
Bugünkü Türk Şiiri 57
Yeni Bir Şair, I 60
Yeni Bir Şair, II 66

Büyük Dostum Peyami Safa'ya

Ömrümde Sükût

Ömrümde Sükût

Çıngıraksız, rehbersiz deve kervanı nasıl,
İpekli mallarını kimseye göstermeden,
Sonu gelmez kumlara uzanırsa muttasıl,
Ömrüm öyle esrarlı geçecek ses vermeden.

Ve böylece bu ömür, bu ömür her dakika,
Bir buz parçası gibi kendinden eriyecek.
Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka,
Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmiyecek!

Odamda Sükût

Tavan bir anne gibi iğilmiş üzerime,
Duvarlar etrafımda kardeşlerim gibidir;
Sır dolu gözlerini vermişler gözlerime.

Söylemek istiyoruz, çıkmıyor ki sesimiz!
Benim mi, onların mı, atan kimin kalbidir?
Birbirine karışıp gidiyor nefesimiz!

Zaman Bir Kuşak Gibi

Karanlıklarla kardeş
Bahtım bir türlü ateş
Almıyan çakmak gibi.

Sabır nedir bana sor:
Zaman bir kuşak gibi;
Sarıl sarıl bitmiyor.

Maziyi Yâda Daldığım Zaman

Maziyi Yâda Daldığım Zaman

I

Maziyi yâda daldığım zaman,
Renkler belirir ta uzaklardan:
Mavi, kırmızı, beyaz ve siyah;
—Her renk ayrı bir hatıradır ah!—
Renkler renklere renkleri ekler,
Olurken içim renklere mahşer.

II

Maziyi yâda daldığım zaman,
İçimde sanki sesten bir orman:
Koşan, haykıran, çırpınan sesler;
— Her ses ayrı bir hatıra besler! —
Sesler seslere sesleri ekler,
Olurken içim seslere mahşer.

III

Maziyi yâda daldığım zaman,
Tüter içimde eski buhurdan.
Gizliden gizli genzime dolar,
Kokular gibi hep hatıralar;
Hatıralarla aklımı çeler,
Eski bahçeler, eski bahçeler!

IV

Maziyi yâda daldığım zaman,
Nasıl olur da bilmem ki bazan,
Hafızam durur, kaybolur yollar;
Ve sonra birden içime dolar,
Daire gibi genişler sükût,
Der: «İçimde kal, hepsini unut.»!

Yatak

Yatak

Her gün aynı sabırla dönüşünü bekliyen
Yatağının açılmış kollarına koş çabuk.
Ey her sabah kahraman, her akşam mağlup çocuk
Senin için göğsünü rüyala çiçekliyen
Yatağının açılmış kollarına koş çabuk.

Ne mutludur geceler hem sana hem de ona.
Pek zâlim bir gündüzün hatırasından ırak,
Dertleşir ve sevişir gibi fısıldaşarak,
Uykuyu bırakınız, buse gibi en sona;
Pek zâlim bir gündüzün hatırasından ırak!

Uykusuzluk

O kadar korkarım ki uykum kaçtığı gece,
Sanırım bir çöldeyim, gözlerimde susuzluk.
Hafiften serpilmeye başlayıp da gittikçe
Artarak tufan olan yağmurdur uykusuzluk.

Bir canım sıkılır ki uykum kaçtığı gece,
Sanırım ağlamakta başucumda bir çocuk.
Saatlerin yerine hafızam işleyince,
Yatağımda kıvranır dururum benzim uçuk.

Bu zâlim uykusuzluk —yolumu kesen haydut—
İçimde bir çığlıktır, dudaklarımda sükût.
Dilsiz karanlıklarda beliren uykusuzluk,

İçimden dışarıya akseden bir yangındır.
Bana yalnızlığımı sezdiren uykusuzluk,
Koynumda boşluğunu duyduğum bir kadındır.

Uyku

Neydi o deminki mahşer?
O kasırga sustu nasıl?
Ah nasıl da dizler gevşer,
Her adım bir mezar eşer,
Yollar giderdi muttasıl!

Dikenlerin kanattığı
Gözler, o duyan delikler;
Şüphelerin oynattığı
Başlar, tereddüt yastığı,
Hızla sallanan beşikler.

Hezimetleriyle vücut,
Ağır ağır çöktü dibe.
Sonra bir rüyalı sükût;
Ne dilde, ne gönülde put.
— Huzur üstündeki kubbe.

Aynalar

Aynalar

Aynalar, aynalar, sevgili aynalar,
Yok beni anlıyan, seven sizin kadar.
Öldükten sonra da, yine sizin kadar,
Kim beni düşünür, hayalimi saklar?
Aynalar, ne olur, siz yalnız aynalar,

Onu koynunuza alsanız aynalar;
Rüzgârda savrulan güneş, yağmur ve kar,
Kuştüyleri gibi renk renk hatıralar
Olan hayalimle kalsanız aynalar,
Kırılacak en son parçanıza kadar!

Bir Lâhzam

Aynadaki aksim, gölgem, bir de ben.
Var mıdır, yok mudur onlar sahiden?
Aşina değiller çektiklerime;
İçlerinden biri gelse yerime.

Ben bir gölge olsam, yahut bir hayal,
Onlar gibi hissiz, onlar gibi lâl.
Olsa bütün ömre bedel bir lâhzam;
Var görünsem, onlar gibi yok olsam!

Dar Kalıp

İnsanlar içinden kurtulup, ne zaman
Aynamla başbaşa, yapayalnız kalsam,
Akislerle susup, nihayet bir insan
Olduğumu bana hatırlatır aynam.

Aynam, aynam bana bir devle bir cüce
Halinde gösterir içimle dışımı.
Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe,
Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı?

Bir Kapı Açıp Gitsem

Ben bu dünyaya yanlış gelmiş olacağım ben,
Ben öyle her insandan, o kadar uzağım ben.
Yine bu gözlerimdir okşanacak şey arar,
Yoksa içimde başka bir dünya hasreti var.

Uyanır gibi birden bir korkulu rüyadan,
—O içimden sevdiğim, benim olan dünyadan,
Bir ses bana: «gel!» dese, ben o sesi işitsem;—
Kimsecikler duymadan bir kapı açıp gitsem!

Bir Yaz Günü

Bir Yaz Günü

Nihayetsiz sanılır bu ateş, müthiş duruş:
Uzayan bir busedir insanın ensesinde.
Mesafeler kaynayıp kaybolmak hevesinde;
Ve sema ağaçlarda kımıldamıyan bir kuş.

«Gel!» diyen bir kadının alev elbisesinde
Görünen bir tembellik vücudu uyuşturmuş.
Beynimizin içinde bir şeytan bağdaş kurmuş.
Sesler bir mayi gibi bir sükût kâsesinde.

Kuruyan sular gibi zamanı da kaybettik;
Ne gezer gölgesine güvenilir bir delik.
Bir görünmez buhurdan sükûtunda susarak,

Çok uzak bir âlemin rüzgârını anarız.
İçimizden yanarız, dışımızdan yanarız;
Nerdeyse varlığımız duman olup uçacak.

Rüyamız

Bir havuz kenarında yanyana oturmuşuz;
Bu su bizim gölgemiz, biziz şeffaf ve temiz.
Su sesine uyarak bir şarkı tutturmuşuz;
Açılan güller gibi suda gönüllerimiz.

Ne vakitten beridir burada oturmuşuz,
Dünden hattâ bu günden bile yok haberimiz,
Yaşamanın en güzel noktasında durmuşuz,
Bir huzur ahengine dalmış gönüllerimiz.

Uyanabilir miyiz sanki böyle rüyadan?
— Asırlar kadar uzun, müphem ve tatlı bir an —
Biz o kadar sarhoşuz, o kadar sarhoşuz biz!

İşte gözlerimizde bu suyun derinliği,
İçimizdedir işte bu suyun serinliği;
Biz o kadar o kadar biribirimiziniz!

Yağmur ve Ben

Ayrılmıyor gözlerim ıslak camlardan asla;
Şimdi bütün düşüncem sade yağmurla meşgul:
Acep hangi kadındır tarıyor usul usul,
Upuzun saçlarını simsiyah bir tarakla?

Bir bahar güneşini içinde saklıyana,
Bu yağmur manzarası nihayetsiz bir huzur.
Benimse içerimden akseden âlem yağmur;
Sanırım derinlerden biri seslenir bana.

Kar ve Hatıralar

Kar yağıyor, yine kar, yine mahşer gibi kar.
Sanki güller içinde gülen taze kadınlar,
Bana beyaz buseler, beyaz buseler yollar;
Sanki güller içinde gülen taze kadınlar.

Bir rüya görür gibi gözümde sevinçler var.
Beyaz bir sükût işte: kar yağıyor, kar, kar, kar;
Sanırım ki uçuyor gözümde hatıralar.
Beyaz bir sükût işte: kar yağıyor, kar, kar, kar..

Gece Bir Neticedir

Gece Bir Neticedir

Renkler çekildi işte simsiyah bir saraya;
Birbirine müsavi artık her şey: Gecedir.
Geldi minarelerle kuyular bir hizaya;
Ya her şey dev gibidir, yahut her şey cücedir.

Bir sular hücumudur ansızın hafızaya;
Bu, başlıyan, belki de biten bir işkencedir.
Kafalar ayna gibi şimdi bir muammaya;
Bu, içinden çıkılmaz bir müthiş bilmecedir.

Korku bir kokudur ki karışmış bu havaya;
Ve sükût bir çığ gibi büyüyen düşüncedir.
Şimdi her kımıldanış usulca, sessizcedir.

Bir torba tutmuş gibi boşlukta bir el güya,
Gülen, ağlıyan başlar düştü aynı torbaya;
Gece bir sebep değil, belki bir neticedir.

Bilmecelerle Kal

Nihayet gün bitti; işte beklediğin
Geldi: gece, gece, için kadar engin,
İçin kadar zengin bir gece. Sahiden
Hülyanla başbaşa yaşamak istersen,
Pırıl pırıl yanan karanlıklara dal;
Ve geceler gibi bilmecelerle kal!

Gece Bahçelerinde

Gece bahçelerinde
Işıldayıp da bazan,
Olgun meyva halinde
Sallanırken yıldızlar,
«Elim yetişmez!» diye,
Görenin içi sızlar.
Bu sızıyı içinde
Sen de duyduğun zaman,
Öyle kendi kendine,
Yum gözlerini bir an:
Düşer eteklerine
Bir bir ahû yıldızlar;
Sen istediğin zaman,
Senindir bu yıldızlar.

Güneşe Âşık Çocuk

Güneşe Âşık Çocuk

Camlar arkasında görünen çocuk,
Eliyle güneşi gösterir durur.
Camlar arkasında düşünen çocuk,
Hırsından, camlara yumruk savurur.

Camlar arkasında bekliyen çocuk,
Üç mevsim, güneşin seyrine dalar;
Ve kışın güneşi özliyen çocuk,
Diliyle, buğulu camları yalar.

Güneşe kavuşabilmekçin çocuk,
Gündüzün boş yere çırpınır durur.
Nihayet, nihayet gecelyin çocuk,
Koynunda güneşle beraber uyur.

Kuşlar ve Gemiler

Şeffaf bir aydınlık içinde, semaya,
Yükseklere doğru kuşlar kanat açtı.
Ümidi, kuştüyü gibi yere saçtı,
Kuşların, kuşların kavuştuğu dünya.

Pırıl pırıl yanan denizdeki hülya,
Gemileri aldı, uzaklara kaçtı.
Bir yol —ki bir beyaz yelken onu açtı--
Gider, gemilerin gittiği adaya.

İğilip topladım o kuştüylerini;
Sahilde kalanın duydum kederini.
Lâkin ben yerimden kımıldamasam da,

Kaçmanın zevkini içim bana söyler;
Kuşlar ve gemiler yaşıyor hülyamda,
Hülyam gemilerle, kuşlarla beraber.

Uzak Bir İklimde

Uzak bir iklimin ılık havasında,
Güneş, yer, gök, deniz, içiçe kaynaşır;
Olgun meyvalarla kuşlar fısıldaşır,
Bahar manzarası dallar arasında.

Uzak bir iklimin ılık havasında,
Seslerle kokular elele dolaşır;
Renklerle şekiller sevişip anlaşır,
Bir mükemmeliyet orkestrasında.

Uzak bir iklimin ılık havasında,
İnsan kâinatla her an kucaklaşır,
Sonsuz bir sevginin gamsız dünyasında.

Uzak bir iklimin ılık havasında,
Bütün sevdiklerim hülyamı paylaşır;
Bense camlar, camlar, camlar arkasında!

Sanat ve Edebiyat

Peyami Safa

Bugünkü Türk Şiiri

Türk şiiri yüzünü şarktan garba çevirdikten sonra mistik cevherini kaybetmeye başladı. Abdülhak Hâmid'in eserlerinde şark tasavvufunun son kıvılcımları görünür ve Tevfik Fikret'ten sonra, Türk şairi, artık, beşerî tecrübelerimizin üstünde kalan ve mantığımızın hudutları dışarısına çıkan mavera âlemine bakmaz olmuş, derunî gözlerini yummuştur. Artık, Türk şairinin âlemi, içinde herkesin yaşadığı, yediği, içtiği, uyuduğu ve beş hissiyle anladığı tecrübe dünyasıdır. Hazla keder arasındaki beşerî hassasiyet merdivenini inip çıkmaktan başka marifeti olmayan bu şiirin mevzuu sadece insan kalbindeki meddücezirlerdir ve kosmik, cihanşümul bir seziş, maverai «transcendantale» şeeniyetlere eriş, metafizik bir kâinat tasavvuru ve ahenk yeni Türk şiirinden tamamıyle uzakta, yabancı unsurlar olmuştur.

Bunun sebebi Türk estetiğinin garplılaşmasıdır. Sahiden, Edebiyatı Cedide'nin taklit ettiği Fransız edebiyatı, o devirde, pozitivizm tesiri altında yaşayan maddî, basit ve kuru bir safhaya girmişti: Sembolizm henüz doğuyor ve tesirleri bizim tarafa kadar gelemiyordu. Ne Edebiyatı Cedide, ne de ondan sonrakiler ve şimdikiler, Mallarmé'yi, Rimbaud'yu, Valéry'yi anlamadılar, sevmediler, tanımadılar. Yalnız Ahmet Haşim, aydınlık bir sembolist olan Henri de Régnier'yi andıran bir şiir getirdi ve Beaudelaire'le Emile Verharen'i hatırlatacak tarzda, bazı genç şairlerimiz, birsamlı veya hayaletli şiir diye tercüme edebileceğimiz «poésie hallucinée» yi edebî nevilerimiz arasına sokmaya çalıştılar. Bunlar arasında dün Halit Fahri, bugün Necip Fazıl hatıra gelirler.

Şarktan garba doğru yüzünü çeviren Türk şiiri, oradaki edebî seyri iyi takip edemiyordu. Bilhassa Fransız şiiri, pozitivist devrenin aksülâmeli olarak metafizik bir lirizm devresine girmişti. Sembolizm ve «saf şiir» nazariyeleriyle, mürşitleri olan

Mallarmé ve Valéry, yeni bir şiir âlemi bulduklarına dünya edebiyatını inandırdılar.

Mallarmé'nin şiir âlemi, amelî hakikatlerden tamamıyle müstakildir; orada sebepler ve neticeler arasında alâka yoktur; yalnız transcendantale maverai benzeyişlerle birbirine bağlanan bu şeeniyetler âlemini dışarıdan seyretmek mümkün değildir ve oraya ancak derunî bir ceht ile nüfuz edilebilir. Valéry'nin de «saf fikirler» âlemi buna benzer. Oraya girebilmek için evvelâ zevahirin pençesinden kurtulmak ve kudretli bir tecrit gayreti sarf etmek lâzımdır. Eflâtun'un da söylediği gibi, şiir, ruhî sezişlerin canlı devamı demektir. Bu ulvî dünyada muhakeme edilmez ve mantık yoktur. Valéry nazarında şiir, tecridin tecridini yapan bir zekânın süzdüğü kapalı ve metafizik bir lirizmdir. Fakat bunun için büyük bir gayret lâzımdır ve meselâ Fütürist, yahut Dadaistlerin yaptıkları gibi şiiri otomatik ve frensiz bir hezeyana sürüklemek doğru değildir.

Her nazariye gibi bunlar da şu veya bu tarzda münakaşa edilebilirler; fakat, mahdut bir tecrübe dünyası içinde bocalayan şiirlerin bizi namahdutla temasa getirmek hassasından mahrum olduklarına şüphe yoktur. Bir şiirin kâbus veya rüya rengini taşıması, bizi amelî hakikatlerin işkencelerinden kurtarmağa kâfi gelmez.

İşte bunun için, en yeni Türk şiiri bile, hakikî şiir âlemine açılan kapının eşiğinden çok uzaktadır. Edasını halk edebiyatından, felsefesini Yunus Emre'den ve bir kısım estetiğini de sathî bir Avrupa kültüründen dilenen bugünkü Türk şiiri büyük yoluna girmemiştir. Halbuki zekâlarımızın terkipçi ve metafizik teşekkülüne bakarsak bizim Avrupa'dan da, kendi mazimizden de medet ummaya ihtiyacımız yoktur. Mevlâna'yı ve Yunus Emre'yi diriltmeyen, Mallarmé'yi ve Valéry'yi andır-

mayan yepyeni bir Türk felsefe kafası doğması için pek çok şartlar müsaittir.

Bize bu yolda bir şiirin ümidini veren ve kendisinde bir dehâ tomurcuğu sezdiğimiz genç ve yeni bir imzadan gelecek makalemde bahsedeceğim. Kendisinde henüz bu yeni şiir müdrikesinin tam bir teşekkülü yoktur; fakat en büyük ümitlerin bile hızını kesmeyecek kadar kuvvetli vaitleri vardır. Cep defterinize kaydetmeniz için bu ismi şimdiden de söyleyebilirim: Cahit Sıtkı.

(*Cumhuriyet*, 27. 10. 1932, sayı: 3045)

Yeni Bir Şair

I

Geçen makalemde kendisinden bahsedeceğimi yazdığım Cahit Sıtkı Beyi ilk önce bana gönderdiği bir mektupla birkaç şiirinden tanımıştım; sonra bütün yazılarını toplayan defterini de okudum. Bunlar aylık ve haftalık mecmualarda görünüp geçmişlermiş. Ben farkında değilim. Onun için bu imzayı benden evvel tanıyanlar olmalı.

Cahit Sıtkı Bey henüz liseyi bitirmiş ve şimdi Mülkiye mektebinde okuyan bir gençtir. Eserleri, tamamıyle yerine getirilmiş birer vait olmaktan ziyade, ekseriya hayalhanemizde kımıldattığı ümitler itibarıyle bahsedilmeye değer; hem de bunlar pek büyük ümitlerdir

Şiirlerinin çoğunda bir lâstik gibi uzanıp kısalan ve alelâde bir hareket noktasından başlayarak namütenahiye doğru genişleyip büzülen bir kıvranış, bir araştırma, hattâ bazan da nispetsizlik ve ahenksizlik var. Kaskatı bir kelime, bomboş bir mısra, âdi bir başlayış, yahut bitiş, güzel bir şiirin ipekli dokuması üstünde birer yırtık veya leke gibi sırıtıyor. Fakat, kendimizi tekniğin taassubundan kurtararak, neticeden ziyade sebeplere ve âmillere doğru bütün dikkatimizi uzatırsak, şairin içinde, edebiyatımızda eşi bulunmayan yeni bir âlemin doğmaya hazırlandığını fark ediyoruz. Kendisi de bu âlemin yolunu aradığını anlamıştır ve bu müşahhas dünyadan kurtulmanın hasreti içindedir. «Bir kapı açıp gitsem» şiirinde bu iştiyak var:

Ben, bu dünyaya yanlış gelmiş olacağım ben,
Ben öyle her insandan, o kadar uzağım ben,
Gene bu gözlerimdir okşanacak şey arar,
Yoksa içimde başka bir dünya hasreti var.

Uyanır gibi birden bir korkulu rüyadan
— O içimden sevdiğim, benim olan dünyadan,
Bir ses bana «gel!» dese, ben bu sesi işitsem; —
Kimsecikler duymadan bir kapı açıp gitsem!

Şair Ahmet Kutsi'yi «nerdesin?» diye çağıran ses de bu ses midir? Kutsi de diyordu ki:

Bütün sevgileri atıp içimden
Varlığımı yalnız ona verdim ben,
Elverir ki bir gün bana derinden,
Ta derinden bir gün bana «gel!» desin!

Buna Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde bir cevap arayalım. O, «maziyi yâda daldığı zaman» diyor ki:

I

Maziyi yâda daldığım zaman
Renkler belirir ta uzaklardan:
Mavi, kırmızı, beyaz ve siyah.
— Her renk ayrı bir hatıradır ah! —
Renkler renklere renkleri ekler,
Olurken içim renklere mahşer.

II

Maziyi yâda daldığım zaman
İçimde sanki sesten bir orman:
Koşan, haykıran, çırpınan sesler;
— Her ses ayrı bir hatıra besler! —
Sesler seslere sesleri ekler,
Olurken içim seslere mahşer.

III

Maziyi yâda daldığım zaman,
Tüter içimde eski buhurdan.
Gizliden gizli genzime dolar,
Kokular gibi hep hatıralar.
Hatıralarla aklımı çeler:
Eski bahçeler, eski bahçeler...

IV

Her vakit böyle değildir, bazan
Maziyi yâda daldığım zaman,
Hafızam durur, kaybolur yollar;
Ve sonra birden içime dolar,
Daire gibi genişler sükût,
Der: «içimde kal, her şeyi unut!»

Her halde, arada bir çağlamasına ve susmasına rağmen, hissediyoruz ki şairin ruhu küçük bir kadehin içinde Bahrimuhit gibi kabına sığamıyor. «Dar kalıp» ismindeki şiirinden ilk dört mısraı okuyalım:

Yanyana dururdu bir devle bir cüce
—Gördüm bir aynada içimle dışımı—
Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe,
Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı?

Şairin maddeye, mahduda, kalıplara karşı isyanı bazan kendisinde pek şairane ve çocukça, fakat saf ve tatlı bir idealizm doğuruyor. «Sarayımız» şiirinde istediği şeyler bu nevidendir:

Sana öyle bir saray yaptırmak isterim ki
Bir eşi henüz daha yapılmamıştır belki.
Henüz keşfedilmemiş, meçhul kalmış bir ada
Gibi sahilden uzak, dalgalar arasında
Bir saray, hem vücudun gibi beyaz mermerden;
Sema, deniz ve güneş girer pencerelerden.
Ve pencere camları gözlerinin renginde,
Mis kokusu duyulur bu sarayın içinde.
Bu sarayın içinde her şey güzel, temizdir,
Çünkü her şey aksimiz veyahut gölgemizdir.
Burda yalnız biz varız, ne inler ne de cinler,
Yanan alınlarımız yalnız burda serinler.
Cenneti bulmuş gibi bu sarayın içinde
Ellerin saçlarımda ve başım dizlerinde,
Her şeyden, her insandan, bütün dünyadan ırak,
Ta içimizden gelen bir ahenge uyarak,
Ve bu ahenkle sarhoş, ister misin sevgilim,
Hiç sonu gelmeyecek bir ömür geçirelim?

Fakat bu ninnilerin afyonu ihtirasların üstündeki tesirini kaybedince artık şairi çıldırtıcı azaplardan kurtaracak yalnız bir tek şey kalıyor: Uyku. Ve «Uyku» ismindeki şiiri, hep bu huzurun peşindedir:

Neydi o deminki mahşer?
O fırtına sustu nasıl?
Ah, nasıl da dizler gevşer,
Her adım bir mezar eşer,
Yollar giderler muttasıl.

Dikenlerin kanattığı
Gözler, o duyan delikler,
Şüphelerin oynattığı
Başlar tereddüt yastığı,
Hızla sallanan beşikler.

Hezimetleriyle vücut
Ağır ağır çöktü dibe.
Sonra bir rüyalı sükût;
Ne dilde, ne gönülde put.
— Huzur üstümdeki kubbe!

Bunun için uykusuzluktan çok ürküyor, çünkü bu onda ezelî facialara dönüşün korkusudur. «Uykusuzluk» ismindeki şiirinde de bunu söylüyor:

O kadar korkarım ki uykum kaçtığı gece,
Sanırım bir çöldeyim, gözlerimde susuzluk.

Öyle sıkılırım ki uykum kaçtığı gece,
Sanırım ağlamakta başucumda bir çocuk.
Saatlerin yerine hafızam işleyince,
Yatağımda kıvranır dururum benzim uçuk.

Bu gece uykusuzluk —yolumu kesen haydut—
İçimde bir çığlıktır, dudaklarımda sükût.

Bunun için şairin «sükût»la türlü türlü alâkaları vardır. «Ömrümde sükût» şiirinde «ipekli mallarını kimseye göster-

meden çıngıraksız, rehbersiz deve kervanı sonu gelmez kumlara nasıl uzanır, uzanır» ise «ömrünün de öyle ses vermeden esrarlı geçeceğini» söyleyen şair, sözünü şöyle bitiriyor:

Ve böylece bu ömür, bu ömür her dakika,
Bir buz parçası gibi kendinden eriyecek.
Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka,
Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!

Fakat şairin odasındaki sükût bu kadar korkunç değildir. «Odamdaki sükût» şiiriyle her insanın biraz ülfeti vardır:

Tavan bir anne gibi eğilmiş üzerime
Duvarlar etrafımda kardeşlerim gibidir,
Sır dolu gözlerini vermişler gözlerime.

Söylemek istiyoruz, çıkmıyor ki sesimiz
Benim mi, onların mı, atan kimin kalbidir?
Birbirine karışıp gidiyor nefesimiz.

Bu makalemde yalnız şairin ferdî iştiyaklarına açılan pencereden görebildiğimiz ihtirasların umumî manzarasını seyretmekle iktifa ettim. Gelecek makalemde şairin kendi kendinden dışarıya ve daha ulvî bir kategorideki âlemlere doğru atılışlarını hissettiren eserlerinden bahsedeceğim ve son hükümlerimi vereceğim.

(*Cumhuriyet*, 5. 11. 1932, sayı: 3053)

II

Geçen makalemde şair Cahit Sıtkı Beyin sükûtla türlü türlü alâkaları olduğunu yazmıştım ve ömründeki sükûtla odasındaki sükûtu bize veren şiirlerini misal olarak almıştım. Şairin içindeki sükûtu da bir başka şiirinde, «Sükûtum» adlı bir kıtasında buluyoruz:

Geceyim, üstümde yıldızlı bir sema;
Sükûtu, sevinci, esrarı bana sor.
Konmayın, baykuşlar, konmayın bu dama;
Beşiğim, içimde bir çocuk uyuyor.

Cahit Sıtkı Bey, manevî safiyetine ihsaslarının zalimane müdahalesinden kurtulmak için ışıkların çekildiği, seslerin dindiği, kokuların dağıldığı ve lezzetlerin uyuştuğu anları bekleyen bir şairdir. Bunun için, manzumelerinin çoğunda karanlıklar, sükûtlar, rüyalar, kokular sık sık tekrarlanan birer şiir unsurudurlar:

Nihayet gün bitti; işte beklediğin
Geldi: Gece, gece, için gibi engin,
İçin gibi zengin bir gece, eğer sen
Hulyalarınla yaşamak istersen,
Pırıl pırıl yanan karanlıklara dal;
Ve geceler gibi bilmecelerle kal!

Fakat şairin geceyi anlayışı, iki üç mısra istisna edilirse, «Gece bir neticedir» ismindeki şu fevkalâde yazısında en tam şeklini, ritmini, karanlık vuzuhunu ve mükemmeliyetini bulmuştur:

Renkler çekildi işte simsiyah bir saraya;
Birbirine müsavi artık her şey, gecedir.
Geldi minarelerle kuyular bir hizaya,
Ya her şey dev gibidir, yahut her şey cücedir.

Sular hücum etmeğe başladı hafızaya,
Bu başlayan, belki de biten bir işkencedir;
Aynadır boş kafalar şimdi bir muammaya,
Bu, içinden çıkılmaz bir müthiş bilmecedir.

Korku bir kokudur ki karışmış bu havaya,
Ve sükût dudaklarda can veren son hecedir;
Şimdi her kımıldanış, usulca, sessizcedir,

Bir torba tutmuş gibi boşlukta bir el güya,
Gülen, ağlıyan başlar düştü aynı torbaya;
Gece bir sebep değil, belki bir neticedir.

Eşyanın sathî, bariz, keskin ve kaba hendesesinden sıyrılmak için kendini yatağa, uykuya, geceye, karanlıklara atan şair, kendi içinde, mücerret, gayrimaddî ve saf bir âleme giden bir tünel açmak ister gibidir. Onun belki bütün şairane hayatı, karanlıklar içinde böyle bir bekleyiştir:

Karanlıklarla kardeş
Bahtım bir türlü ateş
Almıyan çakmak gibi.

Sabır nedir bana sor;
Zaman bir kuşak gibi;
Sarıl sarıl bitmiyor.

Müşahhas dünyadan kaçma hevesi, ona, aynadaki aksini bile kıskandırıyor:

Aynadaki aksim, gölgem, bir de ben,
Var mıdır, yok mudur onlar sahiden?
Aşina değiller çektiklerime.
İçlerinden biri gelse yerime;

Ben bir gölge olsam, yahut bir hayal,
Onlar gibi hissiz, onlar gibi lâl;
Olsa bütün ömüre bedel bir lâhzam,
Var görünsem, onlar gibi yok olsam!

Hattâ, bu şairin görüşüyle bir «yaz günü» bile müşahhas dünya, mevsimin ateşiyle bütün maddeleri eriyen, dumana kalbolmağa hazırlanan, mesafeleri kaynıyarak, zamanı sular gibi kuruyarak kaybolmuş veya olacak iğreti bir varlık gibi gözlerinin önünde tütüyor:

Bilinmez çok mu sürer bu ateş, müthiş duruş.
Bir kızıl demirdir bu insanın ensesinde.
Mesafeler kaynayıp kaybolmak hevesinde
Ve sema ağaçlarda kımıldamıyan bir kuş.

Vadeden bir kadının alev elbisesinde
Şekl alan bir tembelin her uzvu uyuşturmuş
Beynimizin içinde bir şeytan bağdaş kurmuş
Sesler bir mayi gibi bu sükût kâsesinde.

Kuruyan sular gibi zamanı da kaybettik

Nerdeyse varlığımız dumana kalbolacak.

Zekâ bir tahlil ve terkip aletidir: Maddenin üstüne eğilir, vakıaları görür, ayırır, isimlerini koyar, aralarındaki münasebetleri bulur. Tahlil budur ve ilmin işidir. Sanatın işi terkiptir. Sanat, kâinatı dokuyan parçalara ve maddenin ipliklerine, kırıntılarına, cüzlerine değil; kumaşına, heyetine, terkibine bakar. Varlığın içinden renksiz bir duman gibi yükselen mânayı sezmeğe çalışır. Felsefenin işi hem tahlil, hem terkiptir; bunun için bir yandan ilimle; öte yandan sanatla alâkasını daima muhafaza eder. Terkiplerin terkibi olan ve kâinatın en mücerret mânasını sezen hakikî şiir, bunun için felsefe ile akrabadır ve şair, ayaklarını yerden keserek yükseldikçe eşyanın, varlığın manzarasını daha toplu ve mürekkep bir halde görür ve daha mücerret mânaya erer.

Hakikî şiirin felsefe ile münasebetinden dolayıdır ki büyük şairlerin hepsi, kâinat karşısındaki şahsî duruşlarıyle, bize ulvî terkiplerin ahengini duyurmağa muvaffak olurlar; ferdî temayüllerinden gittikçe sıyrılarak daha mürekkep ve ulvî telkinlere doğru yükselirler. Bunun için, riyaziye yoluyla meselâ zamanı izah eden bir Einstein'in fikirlerine daha müphem sezişler halinde, birçok büyük şairlerin eserlerinde rasgeliyoruz ve bunun için «şiir, sisli bir riyaziye ve felsefedir.»

Abdülhak Hâmit'ten beri Türk şiirinin bu saf, mücerret ve maverai tefekkür âleminden uzaklaştığını ve genç bir şairin o âleme doğru tekrar, yepyeni hamleler yaptığını evvelce yazmıştım. Sahiden, Cahit Sıtkı Beyde yükseklere doğru kendini fırlatmak için hız almanın gerginliği var. Kanatlarının kuvvetini de bize hissettiriyor. Bu tarafından bakılınca zamanımızın en büyük kabiliyeti olduğuna şüphemiz kalmaz. Çünkü hiç bir şairimizin gözlerinin alabildiği nokta, onunki kadar uzaklarda ve yükseklerde değildir. Fakat bugün bulunduğu nokta ile hedefi arasındaki mesafeye bakıyoruz ve kendimizi biraz daha beklemeye mahkûm görüyoruz. Çok bekletmemesini dilemekten başka bugün söyliyeceğimiz şey yoktur.

(*Cumhuriyet*, 10. 11. 1932, sayı: 3058)

BİLGİ YAYINLARI

1. Ingmar Bergman YABAN ÇİLEKLERİ — Tezer Sümer
2. Jean Tardieu SEKİZ OYUN — Yıldırım Keskin
3. Cahit Atay KARALARIN MEMETLERİ
4. Cahit Atay SULTAN GELİN
5. Albert Camus SANATÇI VE ÇAĞI — Yıldırım Keskin
6. Oppenheimer BİLİM VE SAĞDUYU — Onur Öymen
7. Turgut Özakman DUVARLARIN ÖTESİ
8. A. de Saint-Exupéry KÜÇÜK PRENS — Cemal Süreya - R. Tomris
9. Güner Sümer BOZUK DÜZEN
10. Orson Welles YURTTAŞ KANE — Nijat Özön
11. Giovanni Guareschi DON CAMILLO VE ŞEYTAN — Yurdakul Fincancı
12. Güngör Dilmen MİDASIN KULAKLARI
13. Friedrich Dürrenmatt DURUŞMA GECESİ — Cenap Yılmaz
14. Anton Çehov TÜTÜNÜN ZARARLARI
    BİR EVLENME TEKLİFİ
    AYI
    SAYFİYEDE YAZ — Yılmaz Gruda
15. Yakup Kadri Karaosmanoğlu SODOM VE GOMORE
16. Albert Camus BİR ALMAN DOSTA MEKTUPLAR — Suat Tuygan
17. Cahit Atay PUSUDA
18. Aisopos EZOP MASALLARI — Tarık Dursun K.
    Desenler: Aslı - Turhan Selçuk
19. Gustave Janouch KAFKA İLE KONUŞMALAR — A. Turan Oflazoğlu
20. Akutagava RAŞOMON — Tarık Dursun K.
21. Pudovkin SİNEMANIN TEMEL İLKELERİ — Nijat Özön
22. Yakup Kadri Karaosmanoğlu HÜKÜM GECESİ
23. Ingmar Bergman YEDİNCİ MÜHÜR — A. Turan Oflazoğlu
24. Marguerite Duras MODERATO CANTABILE — Bertan Onaran
25. Albert Schweitzer ÇOCUKLUĞUM VE GENÇLİĞİM — Yurdakul Fincancı
26. Antonioni GECE — Ülkü Tamer
27. D. H. Lavrence ANKA KUŞU — Akşit Göktürk
28. Truman Capote TIFFANY'DE KAHVALTI — Meral Alakuş
29. Bertrand Russell DÜNYA GÖRÜŞÜM — Cenap Yılmaz
30. Aziz Nesin MEMLEKETİN BİRİNDE HOPTİRİNAM
31. Friedrich Dürrenmatt YUNANLI BİR KIZ ARANIYOR — Akşit Göktürk
32. Cevdet Kudret DİLLERİ VAR BİZİM DİLE BENZEMEZ
33. André Bazin ÇAĞDAŞ SİNEMANIN SORUNLARI — Nijat Özön
34. ON KISA OYUN — Türkçesi Ülkü Tamer
35. Simone de Beauvoir SESSİZ BİR ÖLÜM — Bilge Karasu
36. Anton Çehov İVANOV — Ataol Behramoğlu

37. Nathalie Sarraute YÖNELİŞLER — Mükerrem Akdeniz
38. SAHNEYE KOYMA SANATI — Suat Taşer
39. Eisenstein POTEMKİN ZIRHLISI
Renoir HARP ESİRLERİ
Fort CEHENNEMDEN DÖNÜŞ — Nijat Özön
40. Fakir Baykurt AMERİKAN SARGISI
41. Marguerite Duras BÜTÜN GÜN AĞAÇLARDA — Salâh Birsel
42. Heinrich Böll TRENİN TAM SAATİYDİ — Zeyyat Selimoğlu
43. Behçet Necatigil GECE AŞEVİ (BEŞ KISA OYUN)
44. Yakup Kadri Karaosmanoğlu ZORAKİ DİPLOMAT
45. Ingmar Bergman AYNADAKİ GİBİ-SESSİZLİK Tezer Özlü-Fadıl Taylan
46. Maksim Gorki KÜÇÜK BURJUVALAR — Güner Sümer
47. Roger Martin du Gard POSTACI — Erdoğan Başar
48. Şerif Hulûsi AHMET HAŞİM
49. Güngör Dilmen Kalyoncu KURBAN
50. Bertrand Russell VİETNAM'DA SAVAŞ SUÇLARI Niyazi Atakoğlu
51. Tibor Déry EĞLENTİLİ BİR GÖMME TÖRENİ — Adalet Cimcoz
52. Cervantes DON QUIJOTE -I- — Bertan Onaran
53. Maksim Gorki TOLSTOY'DAN ANILAR — Akşit Göktürk
54. Kemal Tahir DEVLET ANA
55. Cevdet Kudret KARAGÖZ -I-
56. Knut Hamsun PAN — Behçet Necatig
57. Maksim Gorki AYAKTAKIMI ARASINDA — Vâ-Nû
58. Franz Kafka AMERİKA — Arif Gelen
59. Aiskhylos ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS
Azra Erhat - Sabahattin Eyuboğlu
60. Şevket Süreyya Aydemir İNKILÂP VE KADRO
61. Nijat Özön TÜRK SİNEMASI KRONOLOJİSİ
62. A. de Saint-Exupéry GECE UÇUŞU — Bertan Onaran
63. Cahit Sıtkı Tarancı ÖMRÜMDE SÜKÛT
64. B. Traven PAMUK İŞÇİLERİ — Adalet Cimcoz
65. Attilâ İlhan YASAK SEVİŞMEK
66. Nâzım Hikmet KEMAL TAHİR'E MAHPUSANEDEN MEKTUPLAR
67. Shakespeare ROMEO İLE JULIET — A. Turan Oflazoğlu
68. Kemal Tahir YORGUN SAVAŞÇI
69. Ahmet Arif HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM
70. Yakup Kadri Karaosmanoğlu POLİTİKADA 45 YIL

BİLGİ YAYINLARI ÖZEL DİZİ

1. Prof. Macit Gökberk FELSEFE TARİHİ — 40 Lira
2. Mete Tunçay TÜRKİYE'DE SOL AKIMLAR — 15 Lira
3. Prof. Sadun Aren İSTİHDAM, PARA VE İKTİSADİ POLİTİKA — 20 Lira
4. Nâzım Hikmet KUVÂYİ MİLLİYE — 12,5 Lira
(Resimler: Abidin Dino; Notlar: Cevdet Kudret.)

"Ömrümde Sükût", Cahit Sıtkı Tarancı'nın ilk şiir kitabıdır. Şair, Mülkiye Mektebi'nde öğrenci iken, bu kitapta okuyacağınız ilk şiirlerini bir defterde toplamış, o devirde Cumhuriyet gazetesinde fıkra ve makaleler yazan romancı Peyami Safa'ya göndermişti. Edebiyatımıza yeni bir ses getiren bu şiirler üzerine, ünlü romancının "Sanat ve Edebiyat" genel başlığı altında üst üste yazdığı üç makale ile, genç şair edebiyat dünyasında birdenbire tanınmış (1932), kitabı daha sonra basılmıştır (1933). Söz konusu makalelerde, o günlerin daha adı sanı pek duyulmamış genç sanatçısından şöyle söz edilmektedir: "Kendisinde bir dehâ tomurcuğu sezdiğimiz genç ve yeni bir imza", "Cahit Sıtkı Beyde yükseklere doğru kendini fırlatmak için hız almanın gerginliği var. Kanadlarının kuvvetini bize de hissettiriyor. Bu tarafından bakılınca, zamanımızın en büyük kabiliyeti olduğuna şüphemiz kalmaz." (Bu olayın bir benzerine, XIX. yüzyıl ortalarında, Rus edebiyatında rastlıyoruz: Dostoyevski'nin ilk romanı olan "İnsancıklar"ı daha basılmadan okuyan ünlü eleştirmeci Belinski'nin eser üzerine yazdığı makalenin yayımlandığı sabah, Dostoyevski tanınmış bir yazar olarak uyanmıştı.) Peyami Safa'nın, edebiyat tarihimiz için bir belge niteliği taşıyan söz konusu yazıları kitabın sonuna eklenmiştir.

1968 yılı, Cahit Sıtkı'nın ölümünün 12., ilk eseri "Ömrümde Sükût"un basılışının 35. yıl dönümüdür. Tazeliğini hâlâ koruyan eserin bu ikinci baskısının da aynı sıcak ilgiyle karşılanacağını umuyoruz.

Bilgi Basımevi - Ankara, 1968

5 LİRA